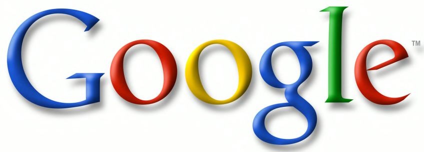

2.30

Zápas jesuitů s novověkou osvětou.

Od

A. S. V.

(Epištoly svobody. Číslo 3.)

V PRAZE.
Tiskem a nákladem knihtiskárny dra. Ed. Grégra.
1876.

Rozličné jsou revoluce či převraty. Některé ruší vyžilé poměry národů a revoluce takové podobají se bouři provázené krupobitím, jež ničí tu i tam osení, jejíž hromy burácí nad městy a vesnicemi, jejíž blesky kácí staleté duby, avšak zároveň čistí vzduch dusivými parami přesycený, přivádějíce v rovnováhu porušené síly přírodní; revoluce podobné účinkují blahodárně.

Jsou však také revoluce v nejhorším smyslu toho slova. Účel jejich jest šlapati v prach odvěká práva lidská, překážeti duševnímu pokroku, poutati volnost lidského bádání a vědomí. — Zpátečnické revoluce takové dopustila se strana římsko-ultramontanní či jesuitská a provádí ji posud; položivši lživé nauky za zásady víry páše velezradu na křesťanstvu, na všem, co jest lidstvu milého a svatého.

Řím snažil se sice od věků, aby se domohl neobmezené vlády nad veškerým světem i nad svědomím lidským; avšak teprv jesuité dali snaze této soustavu, založenou na klamu, lži a podvodu. A soustava ta chytře zosnovaná proti odvěkým právům lidským neutrpěla pohromy, i když řád jesuitský, původce její, byl k úsilí osvícených knížat a pokročilého kněžstva samým papežem zrušen. Francouzská revoluce zadala sice ku konci předešlého a na začátku tohoto století římské

hierarchii smrtelnou ránu; avšak sotva spoutány revoluční živly, vztýčila také hierarchie starý svůj program.

Těžce zkoušení národové překvapeni přívalem starý pořádek o překot bořícím a zastrašeni utrpením a příkořím, jež jim bylo po čas snášeti, zatoužili sami po moci, kteráž by s božskou spravedlností řídila osudy států i jednotlivců. Přijali tudíž obnovené papežství s nadšením.

Pius VII. nedávno ještě vězněm ve Fontainebleau slavil vítězný svůj vjezd do Říma vítán jásotem lidu, jenž z blízka i ze vzdálí se sešel; katolíci i jinověrci přinášeli mu poctu jako spasiteli člověčenstva. Sympathie ty platily namnoze pouze Piu VII., jenž uvězněn ve Fontainebleau dovedl si laskavostí a mírností svou získati srdce všech, platily především politickému mučenníku; nikdo snad nepomýšlel na to, že ústupky papeži činěné činí se vlastně bezcitné, hrabivé hierarchii. Přičiněním hlavně nekatolických knížat evropských navráceno papeži církevní území. Horlivost taková zasluhovala odměny a papež nebyl nevděčným. U přítomnosti četných biskupů a kardinálů dal dne 7. srpna 1814 prohlásiti pověstnou bullu „Sollicitudo omnium ecclesiarum“, kterouž řád jesuitský opětně potvrzen ve všech svých právech. „Péče o svěřenou církev ukládá papeži za povinnost použíti všech prostředků, kterých má po ruce, ku prospěchu křesťanstva v duchovních jeho potřebách .... Dopustil by se zajisté těžkého hříchu, kdyby v bouřích, zmítajících lodí svatého Petra nepovolal otužené a zkušené veslaře, kteří slibují provésti ji bouřlivými vlnami zkázou jižjiž hrozícími. Papež usnesl se tudíž vyplniti dávné své přání, jež choval již při vstoupení

svém na stolec papežský, a nařizuje, aby řád jesuitský posud pouze v Rusku a na obou Siciliích blahodárně účinkující činnost svou rozšířil na všecky křesťanské státy . . . . Každé pak ustanovení příčící se neodvolatelnému a nezrušitelnému nařízení tomuto pozbývá platnosti, byť by pocházelo od kohokoli; breve vydané Klimentem XIV. zrušuje se tudíž ve všech svých částech.“ . . . . A jak znělo ono breve, kteréž ustanovením Pia VII. pozbývá platnosti? „Společnost Ježíšova,“ píše Kliment XIV. „chová v sobě již od svého založení zárodky nesvornosti, jest nesnášelivou nejen mezi členstvem svým, nýbrž i ku všem ostatním řádům, k duchovenstvu světskému . . . Na členy společnosti té vznešeny těžké obžaloby, že ruší mír a pokoj v křesťanstvu . . . Členové tovaryšstva toho hlásají zásady, jež apoštolský stolec za hanebné a nemravné prohlásiti musí; přičiněním jejich vznikly již tu i tam různice a vzpoury, které v lidu křesťanském působí strannictví, nenávist a nepřátelství. Nebezpečí to dosáhlo již takového stupně, že i panovníci, jichž oddanost k řádu za dědičnou považována byla, musili řád ten z území svého vypověděti, aby zabránili válce občanské. Poněvadž pak i prostředky tyto osvědčily se nedostatečnými, jest třeba, aby řád ten byl úplně zrušen.“

Ejhle tu neomylnost papežů! Co jest jednomu černé, jest druhému nad sníh bělejší. Co jest pravda?

Znovuzřízením řádu jesuitského za Pia VII. stotožnilo se papežství s jesuitstvím. A z jakých důvodů byl řád týž potvrzen? „Řád jesuitský byl odjakživa mocnou záštitou trůnů a

oltáře. Drzá filosofie novověká brojí pak proti trůnům jen proto, poněvadž zrušením řádu jesuitského zbaveny jsou nejspolehlivější své bašty, a jen tehdy lze tudíž očekávati, že pobloudilí se vrátí k poslušenství a ostatní věrní že budou uchráněni nákazy revolucionářské, pakli obnoven bude řád, jenž dovede vštěpovati národům úctu k vrchnostem světským i duchovním."

Řád jesuitský nabyl potvrzením svým zajisté mocného vlivu na veškeré poměry římsko-katolické církve, nebude tudíž na škodu, seznámíme-li čtenáře stručně s historií jeho od těch dob, kdy byl papežem Klimentem XIV. zrušen.

Kliment zrušil sice veřejně řád týž, nemohl však zabrániti tomu, aby členové jeho nalezli útulku u rozličných mocnářů. Ruská cárovna Kateřina II. ujala se především z oposice proti papeži řádu toho, věnovavši mu svou přízeň; podobně i její syn Pavel II. viděl v něm mocnou záštitu proti revolucionářským ideám. Za Alexandra I. dosáhl vliv jesuitů v Rusku takového stupně, že již se domnívali býti u cíle. Očekávali totiž, že bude vyučování v rozsáhlé říši svěřeno úplně rukoum jejich. Avšak přepočítali se. Snaha jejich „obraceti na víru" otevřela konečně oči zaslepeným knížatům pravoslavným; již r. 1816 zavřeny byly jesuitské koleje v Petrohradě a Moskvě; r. 1820 vypovězeni pak jesuité z celé pravoslavné říše.

Rovněž v Sicilii, v samém to sousedství papežského státu, popřán útulek členům zrušeného řádu; odtud přivedl je Ferdinand I. do Neapole. Jak řádili jesuité v nešťastné této zemi, toho patrným důkazem znemravnělost a otupělost lidu v krajinách těchto za Ferdinanda I., Františka I. a Ferdinanda II., velikých příznivců řádu. Poměry

tyto zlepšily se teprvé pod žezlem italského krále, když byli jesuité opět vypuzeni.

Také v jiných znovuzřízených státech italských zahnízdili se zavčas jesuité a podařilo se jim na mnoze získati mocného vlivu na správu státní. Tak zejmena v Modeně zavedli tak přísnou censuru, že i v soukromých knihovnách zabavovány knihy jim nepříznivé.

Jak řádili jesuité ve Španělsku, v rodišti svého zakladatele Ignace Loyoly, vidíme na rozháraných poměrech nešťastné této země.

Do Rakouska vloudili se jesuité pod cizím jmenem Liguriantů, takže byli všude a nikde; veřejně však a pod vlastním jmenem zahnízdili se po celé říši teprvé za Metternicha, jehož vládní soustava potřebovala takových spojenců.

Nejlépe se dařilo jesuitům ve Francii. Zde účinkovali tajně již za Napoleona I. podporováni kardinálem Fechem, příbuzným císařovým; když pak Napoleon I. padl, měli již půdu připravenou. Ludvík XVIII. svěřil jim dozor nad semináři a dovolil jim zřizovati po zemi tak zvané misse, směli totiž vysílati do krajů své kazatele, kteří balamutili a znemravňovali venkovský lid. Missionářů vyskytlo se v celé Francii jako hub po dešti. Aby však se octla celá francouzská říše v jejich tenatech, k tomu nestačily pouze zaslepené davy prostého lidu; zřizovány tudíž i v nejvyšších kruzích jesuitské kongregace, jichž členové, byť i nenosili šat řádu, zasvětili jesuitům veškeré své činy. Pomocí těchto kongregac získali jesuité valného vlivu na soustavu vládní. Jest však ještě jeden mocný činitel v národě, vzdělaný střední stav lidu, a ten si jesuité nenaklonili; naopak stav týž, prohlížeje zámysly jejich, nená-

viděl je z plna srdce a jen vzdělané třídě této má Francie co děkovati, že se jí konečně podařilo vymknouti se z osidel jí kladených. Řádění jesuitů schylovalo se ku konci. Únorová revoluce ve Francii r. 1848 otřásla Evropou a čelila hlavně proti otcům jesuitům, neboť všude uznával je zdravý rozum za úhlavní nepřátele lidstva. Jesuité vypuzeni z celé skoro Evropy.

Pohříchu nastala opět reakce, trůny již již se viklající opět nabyly opory, což divu tedy, že i spojenci a bašty trůnů povoláni z vyhnanství k bývalé cti a slávě. V Římě byl jejich vliv značnější než kdy před tím, vládli skoro absolutní mocí. I v protestantských státech považováni jesuité za mocné spojence autority a konservativních živlů, missionářské jejich činnosti odevřeny dvéře dokořán, tak že zahnízdili se po celém Německu; svobodomyslné pak kruhy v slepé důvěře v mocnost osvěty a vzdělanosti založily ruce v klín, přihlížejíce nečinně, kterak ultramontanismus ve spojení se stranou konservativní rozsévá símě k příští hojné žni. —

Podavše tuto nástin řádění jesuitů po Evropě v tomto století, vraťme se opět k papežům římským a stopujme vliv jesuitů v Římě samém.

Po Piu VII. dosedl na stolec Petrův Leo XII. Papež ten kráčel úplně v šlépějích svého předchůdce; za něho vydal jesuita Carolo Fea spis, v němž prohlašuje svrchovanost papežského stolce ve všech duchovních i světských věcech. Leo XII. potvrdil již Piem VII. vyslovenou klatbu nad společnostmi biblickými, r. 1825 nařídil milostivé léto na poděkování Bohu za potlačení revoluce, spojiv s ním odpůstky, jichž se účastni stali, kdož se modlili za vyhubení kacířství; přitom arci museli

udíleti hojné almužny, plynoucí do bezedných kapes kněžských. Aby rozmnožen byl počet svatých, prohlásil Leo XII. španělského minoritu Juliana za blahoslaveného. Muž týž zasloužil si arci tuto slávu, dovedlť vdechnouti život na polo upečeným ptáčkům, které sjímal s roštěl Také zázrak, jímž odůvodňována jeho kanonisace. — Za papeže toho stavěla inkvisice nové žaláře. Nad svobodnými zednáři a karbonáry vyslovena klatba.

Řehoř XVI. (1831—1846) vypověděl hned při svém nastolení válku všeliké novověké osvětě. Oběžník jeho rozeslaný všem biskupům tvoří základ šílené encikliky, vydané o několik roků později Piem IX. Zatracujeť v něm papež Řehoř každou bohosloveckou vědu, kterážby se nesrovnávala s římským katechismem. „Vzmahající se nevěra, kteráž porušuje jedině pravé nauky církevní, pochází pouze z liché vědy. Na učilištích brojí se hnusnými naukami tajně i veřejně proti katolické víře, učitelové sami rouhajíce se náboženství kazí mládež slovem i příkladem. Aby se rozšiřovaným novotám učinila přítrž, jest třeba setrvati na zásadě, že toliko papež má právo rozhodovati o veškerých naukách a moci církevní. Biskupové ať tudíž rozhodně se přidržují papežského stolce, nižší duchovenstvo pak budiž svých biskupů slepě poslušno. O učení církví schváleném nesmí se pochybovati, aniž může ono jakékoli státní moci podrobeno býti. Jest tudíž nemístné mluviti o opravách církevních, dotýkati se coelibatu, pochybovati o nerozlučitelnosti stavu manželského. Především pak třeba jest opírati se netečnosti náboženské, neboť bludný jest náhled, že každá víra spasiti může. Na

bludu tom zakládá se domněnka, že každý člověk má právo volnosti svědomí. Záhubnému bludu tomu razí cestu přílišná svobodomyslnost, směřující vůbec ku zkáze církve a státu. Zdrojem pak každého revolučního hnutí jsou zločinné zásady rozličných náboženských sekt, kteréž zavrhují všecka práva vrchností a národům pod rouškou svobody přinášejí jen otroctví. Všichni tito novotáři chtějí se pouze sprostiti zákonů a aby toho tím spíše dosáhli, neštítí se ani prostředků ohavných. Takovým prostředkem jest hlavně škodlivá svoboda tisku, jež vydatně napomáhá rozšiřovati nesmyslné nauky a bludy. Proto jest římský index*) užitečným opatřením a kdo upírá církvi právo knihy zakazovati, dopouští se těžkého bludu.“ Konečně napomíná papež biskupy, aby všem novotám statečný odpor kladli, a vybízí knížata světská, aby biskupům nápomocni byli, „neboť mír státu souvisí úzce s blahem církve.“

Papež Řehoř XVI. uspořádal dále r. 1837 výstavu hlav sv. Petra a Pavla; nejnovějším však historickým bádáním zjištěno, že Petr ani v Římě nebyl, toliko Pavel byl za císaře Nerona v Římě popraven. Papež Řehoř tudíž vydávaje lecjaké dvě lebky za hlavy obou apoštolů, byl buď podvodníkem aneb sám podvedeným nevědomcem. Také tento papež staral se o nebe, prohlásiv několik svatých, však více než o nebe staral se o lidi, pracuje k tomu, aby se valem do nebe dostali. „Blahoslaveni prostí duchem, neboť jejich jest království nebeské.“ Zostřil tudíž klatbu proti společnostem biblickým a vyhrožoval všem svo-

*) Seznam knih římskou inkvisicí zakázaných.

bodomyslným bohoslovcům věčným zatracením. Všude dosazováni na úkor náboženské svornosti biskupové jesuitského smýšlení; udavačství, jehož obyčejně jen špatná věc co prostředku užívá, kvetlo nyní v plné míře. Biblické heslo: „Budeš Boha poslouchati víc než lidí“ proměnila jesuitská hantýrka v zásadu: „Budeš poslouchati papeže v Římě více než lidí.“

Když papež Řehoř XVI. dne 1. června 1846 s tímto světem se rozloučil, jásali Římané, sproštěni neoblíbeného krutého hierarchy a s napnutím očekávána volba nového papeže. Po dvoudenním konklave kardinálů prohlášen za papeže nynější Pius IX. rodem hrabě Mastai Ferretti ze Sinigaglie. Volba oblíbeného, mírného, lidu nakloněného kardinála potkala se s všeobecným nadšením, jakoby mohl býti papež v pravdě svobodomyslným! A v skutku také snížil Pius hned po svém nastoupení nesnesitelné již daně, měsíc na to udělil všeobecnou amnestii, kterouž přes 6000 (!) politických vězňů navráceno svým rodinám. Dalšími zákony uvolnil tisk, staral se o stavbu železnic, přibral laiky do kanceláří státních, uložil klášterům daň a podrobil je státní dohlídce. Řím jásal. Když pak konečně protestoval proti obsazení Ferrary vojskem císařským, získal si nimbus hotového italského vlastence; národní slavnosti stíhaly jedna druhou; ve výroční den volby jeho uspořádáno v Římě velkolepé osvětlení. Sám Mazzini doufal v obrat. Psalť tento veliký italský vlastenec v září 1847: „... Lidstvo nemůže být bez víry a náboženství. Papež nechť se tudíž postaví v čelo humanitního náboženství. Hlavní pak jeho snahou budiž sjednotit Italii.“

Leč brzo nabyli Vlachové trpké zkušenosti, že nelze papežství spojiti se svobodomyslností. Již v encyklice, kterou vydal papež o svém nastoupení, vládne týž duch jako v pastýřských listech Řehořových. Stěžuje si v ní trpce na věk, „v kterém se podněcuje krutý boj proti katolické víře. Činí prý tak lidé bez víry a hluší pro pravdu, již se spikli, aby rozšiřovali tmářství. Někteří z nich rouhají se Bohu, jiní opět neostýchají se slovo Boží vlastním rozumem vykládati, zapomínajíce, že Bůh ustanovil svrchovanou autoritu, kteréž jediné přísluší vykládati pravý smysl božského zjevení a vynášeti neomylný rozsudek ve sporech víry.“ Dále potvrzena opět klatba vynešená předešlými papeži proti společnostem biblickým, „poněvadž proti ustanovení církve překládají písmo sv. do všech jazyků, a takto upravené rozdávají darmo v nesčíslném počtu a s nesmírným nákladem mezi nevzdělaný lid, namlouvajíce mu, že může každý bez ohledu na tradici a autoritu církve dle svého rozumu písmo si vykládati.“ — Taktéž proklety křivé prý nauky filosofické, „hrozná“ soustava náboženské netečnosti. Týž osud stihl také hanebné útoky na posvátné (!) bezženství kněží, „žel, že i někteří duchovní přiznávají se k náhledům těmto, jsouce svedeni lichocením a vábeni smyslnými rozkošemi.“

Pius IX. zničil záhy naděje v něho kladené. Na zmíněný list Mazziniho odpověděl papež allokucí ze dne 17. prosince 1847, v níž praví, že mu ani ve snu nenapadlo, aby kdy zadal v něčem důstojnosti papežského stolce aneb že by schopen byl věřiti v spasitelnost kterékoliv církve.

„Svobodomyslnému“ papeži nastaly však ještě krutější doby. Zprávy o revolučním hnutí v Pa-

říži, Miláně a Vídni způsobily mu velké nesnáze. Lid ještě pořád věřil v jeho liberálnost a žádal tudíž na něm, aby ji osvědčil také skutkem. Marně se snažil papež uchlácholiti národ lichými sliby, lid přál si rázného zakročení a chtěl, aby papež vypověděl Rakousku válku a odeslal papežské vojsko do tábora sardinského krále Karla Alberta. Avšak tu se již octnul liberalismus papežův v koncích. Papež zamítl rozhodně všeliké účastenství v sjednocení Italie, tvrdě, že se válečná činnost nesrovnává s důstojností hlavy církve. V konsistoři svolané na den 29. dubna vyjádřil se, že se mu válka hnusí a nikdy prý se nepostaví v čelo italské republiky. Nadšení Římanů pro liberálního papeže haslo skoro tak rychle jako vzniklo. Poměry Pia IX. k sněmovně poslancům byly stále napnutější, nespomohla mu již ani změna ministerstva, lid nevěřil více lichým slibům. Zavražděním nového předsedy ministerstva na cestě do sněmovny zahájena řada vážných událostí. Již na druhý den objevily se zástupy ozbrojeného lidu před kvirinálem, žádajíce, aby papež utvořil demokratické ministerstvo a svolal ústavodárné shromáždění. Pius se zdráhal. Když konečně došlo ku krvavým srážkám mezi lidem a papežskými žoldnéři a i do pokoje papežova zaletělo několik kulí, povolil papež na oko, slíbiv vyhověti žádosti lidu, avšak ještě v noci uprchl pod ochranou vyslance bavorského z Říma, odebrav se do Gaëty. Zde vydal ihned manifest, v kterém protestoval proti násilnému zřízení ministerstva, prohlásiv neplatnými všecka nařízení z doby té, ana postrádají zákonité sankce. Římané však nedbajíce protestu uprchlého papeže, zřídili v Římě provisorní juntu (radu), kteráž svolala zákonodárný sbor.

Pius protestoval opět, nazývaje usnešení národního sboru strašnými, svatozrádnými zločiny spáchanými na jeho neodvislosti, kteréž zasluhují nejen božského, nýbrž i lidského trestu. Přese všecko to nezapomíná prý, že jest náměstkem toho, jenž byl nejen spravedlivým ale i milosrdným, a ač jest nucen vysloviti klatbu nad nenapravitelnými, modlí prý se přece ve dne v noci, aby Bůh napravil těch, již pobloudilí. Konečně kojí se nadějí, že Římané se polepší a opět navrátí se do lůna církve. Tito však nejevili chuti k návratu do ovčince, naopak byli lhostejnými k papežské klatbě a starali se tím horlivěji, aby zřídili a upevnili nový pořádek státní. Všeobecně uznáváno, že se vládě kněžské musí již na vždy učiniti konec. Kněži s kardinály nechť se sice starají i na dále o záležitosti onoho světa, avšak ať se nemíchají do záležitostí pozemských.

Ústavodárné shromáždění prohlásilo hned v první své schůzi římskou republiku; načež dne 9. února 1849 papeže světské vlády zbavilo. V dalších schůzích svých přijalo návrh zákona, kterýmž všeliké movité i nemovité statky mrtvé ruky, náboženské nadace a jmění duchovních řádů za jmění státní se prohlašují a v jeho prospěch konfiskují.

Zatím vypukla nová válka v horní Italii, u Novary svedena bitva, v které zvítězil Radecký nad vojskem italským. Zpráva ta zarazila sice Římany, avšak neochromila je; připravovali se k statečnému odporu. Zákonodárný sbor ustavil ihned diktatorský triumvirat s Mazzinim v čele, kterýž vydal následující proklamaci: „Naším programem jest náš mandát, jenž nám ukládá za povinnost, abychom hájili republiku proti zevnímu

i vnitřnímu nepříteli, abychom důstojně se súčastnili v boji za neodvislost. Jedinou snahou naší jest tudíž vyhověti svěřenému nám mandátu . . . Předkové naši vítězili, prohlásivše toho zrádcem, kdo se vyhýbal nebezpečí, vy zajisté nestanete se nehodnými otců svých a hesla, kteréž nám odkázali ku spáse Italie.“ —

Nebezpečí však hrozilo s jiné strany. Papež snaže se protestům svým sjednati váhu dovolával se zakročení katolických mocností tak dlouho, až našel svého spasitele. Ludvík Napoleon, náčelník republiky francouzské, smiloval se nad ním a poslal voje republikánské proti odbojnému Římu, aby spáchaly — bratrovraždu. Maršálek Oudinot přistál dne 29. dubna 1849 v Civita-Vecchii a již dne 30. t. m. objevil se před branami Říma, doufaje bez namahání města toho dobýti. Však zmýlil se. Obranci Říma přivítali nepřítele tak statečně, že musel po tuhém boji ustoupiti. Teprv ku konci června podařilo se mu zmocniti se věčného města.

Ačkoli francouzské bodáky poskytovaly papeži dostatečné ochrany, odkládal přece s návratem svým do Říma. Teprv v dubnu 1850 odhodlal se opustit Gaëtu. Jindy aspoň na oko liberální papež vrátil se do Říma úplně změněn, nelze se tudíž diviti, že ho „poddaní“ jeho nenáviděli. Zato vzmáhal se vliv jeho za hranicemi. Zraky všech nepřátel svobody obracely se k Římu, kde ctihodný ústav na zotročení ducha s osvěženými silami pracovati počal.

Byl-li vliv jesuitů dříve jen nepatrným, přičinili se nyní ctihodní otcové tito, aby dostali „za svobodomyslnost svou pykajícího papeže“ úplně ve svou moc. A docílili také, že papežská tiara (koruna) nacházela se brzy v područí jesuitského

širáku, neboť papež nadále řídil se úplně dle návodu jejich. Především snažili se připraviti půdu duchu reakcionářskému a zakládali tudíž spolky „protirevoluční.“ Tak povstaly četné katolické jednoty a bratrstva, ohniska všeho ultramontánství, které vydatně podporovaly misionáře, rozvíjející novou úchvatnou činnost.

Zatím počínal si Pius v Římě vždy směleji. Prohlásil nové učení o neposkvrněném početí panny Marie. V letech šedesátých opět učinil blahoslavenými hejno japonských mučeníků, ačkoliv zázraky jim přičítané zapáchaly již z daleka jesuitským kejklířstvím.

Vrcholem však zuřivosti jesuitské jest osudná encyklika vydaná Piem IX. dne 8. pros. 1864. Encyklikou touto vypovězena válka novověké osvětě, prohlášen boj až do vyhlazení všemu vzdělanému světu; buď se domůže ultramontánství panství nad celým světem, aneb bude samo uloženo v hrob, z něhož není zmrtvých vstání, neboť nikdy nelze se osvícenému vzdělanému světu shodnouti s tmářskými, ducha umořujícími zásadami ultramontánskými. A svět může býti konečně povděčným za smělý program, který si papežský absolutismus v zmíněné encyklice vytknul.

Posud tvrdili přívrženci Říma, že se římské kurii podkládají středověké zásady jen z té příčiny, aby zviklána byla důvěra moderní společnosti v její upřímnost. Výmluva ta nyní odpadává. Náčelník římsko-katolické církve vypověděl sám boj svobodě ducha a svědomí a konečný výsledek encykliky bude, že se všickni vzdělanci sřeknou římsko-katolické věci, odkázané pak pouze na podporu slepě oddaných kněží, neuvědomělého lidu a slabých žen.

Encyklika dělí se ve tři části. První díl tvoří pastýřský list zaslaný všem hodnostářům církevním, v němž se brojí vůbec proti veškerým duševním snahám naší doby. V druhé části pak obsaženo jest 80 článků zásad novověkých, svatým otcem zatracovaných; k závěrku udělují se obligátní odpustky všem těm, kteří si získají nějaké zásluhy o provedení encykliky.

„Volnost svědomí, svoboda vyučování a smýšlení, neodvislost státu od církve — jsou dle encykliky záhubné novoty, kteréž zasluhují zatracení. Národové ať slepě poslouchají svá knížata, tato pak opět papeže. Toliko katolické náboženství jest výhradně oprávněno k veřejné bohoslužbě, a knížata světská jsou nejen k vůli veřejnému pořádku povinna bráti je v ochranu, nýbrž i proto, poněvadž každá jiná bohoslužba příčí se pravému náboženství.“ Tyto zásady jsou asi jádrem papežské encykliky. Bezbožným a bludným jest prý učení, aby lidská společnost k vůli lepšímu zřízení státu a pokroku bez ohledu na náboženství spravována byla; pošetilým jest náhled, že má každý člověk právo na volnost svědomí a náboženství, kteréhož zákonem zaručeného každá dobře zřízená společnost šetřiti musí.“ Rovněž zatracuje se co smutný blud snaha, aby vyučování odloučeno bylo od církve. V druhé části proklíná encyklika všeliká mimokatolická vyznání víry, pak spolky biblické, svobodomyslné jednoty kněžské a soustavu občanských matrik. Dále jest proklat, kdo si přeje, aby oddělena byla církev od státu, kdo tvrdí, že katolické náboženství nemá býti výhradně náboženstvím státním. Nerozumná ba škodlivá jest prý zásada, aby každý občan v státě měl na vůli vyznávati víru, jaká se mu líbí, aby směl

veřejně vykládati náboženské své náhledy, poněvadž prý se takovým spůsobem rozšiřuje nevěra a zkáza mravů. Dále praví encyklika, že papež se nemůže nikdy smířiti s novověkým pokrokem, se svobodomyslností a moderní osvětou. A aby vůbec nebylo pochybnosti o středověkých snahách římské „svatosti“ vybízí encyklika ku konci duchovní kazatele, aby v kázáních svých snažili se vštípiti věřícím touhu po věcech nebeských, neboť pěstování prospěchů světských, jako jsou stavby železnic, zakládání továren a vzkvétání průmyslu, nevede prý ku spáse.

Řím si vůbec počínal tak drze, neřku-li směšně, že se konečně i „nejkatoličtějšímu“ Rakousku znechutilo jednání Říma a že se vzdalo, arci přinuceno poměry, politiky ve shodě s konkordáty posud pěstované. Mluvíme-li zde o výhodách nové ústavy, míníme zajisté pouze stanovisko její k ultramontánství římsko-katolické církve a tu především zaručena občanům státu rakouského volnost náboženství, zrušen vliv církve na vyučování, církevní zákony o smíšeném manželství pozbyly platnosti, dovoleny sňatky občanské atd. samé to věci, kteréž nebyly po chuti jesuitů a jejich přívrženců. Proto také vyslovil se papež ve své allokuci ze dne 22. června 1868 rozhodně proti ústavě rakouské, zatracuje vše, cokoli v ní obsaženo proti „právům“ církve.

Avšak papež nespokojil se pouze zatracováním ústavy a klatbou, kterouž vyhrožoval původcům jejím, vědělť předobře, že již dávno minuly časy, kdy se lid i jednotlivec hrozil klatby jako nejkrutějšího neštěstí, které člověka stihnouti může. V středověku arci byl nešťastník klatbou stížený psancem a vyvrhelem, kteréhož se každý štítil a

jehož každý beztrestně utratiti mohl. Díky pokročilosti a vzdělanosti novověké jest nyní i proklatec přece jen řádným občanem svého státu a zákony zemské chrání ho před zpupností ultramontánskou a před možnými snad následky papežské klatby. Papež tudíž musil se chopiti jiných výdatnějších prostředků, aby allokuce jeho nezůstala planým slovem do větru mluveným; nařídil proto rakouským biskupům, aby se všemožně opírali novým zákonům a hleděli i na věřící své ovečky působiti v tomto směru. Bezcitný hierarch nedbal toho, že rozsévá símě nesvornosti mezi lidem už jinak dosti suboženým.

Zároveň s allokucí touto oznámil papež církevním hodnostářům, že svolá dne 8. prosince 1869 všeobecný koncil, kterýžby vzal v úvahu, jakým spůsobem v krutých těchto dobách rozmnožiti slávu boží, provésti zásadu nedotknutelnosti víry, upevniti zviklanou kázeň duchovenstva, a tím docíliti toho, aby duchovních zákonů bylo šetřeno a mládež křesťansky vychovávána.

Přiblížila se doba koncilu. Dne 8. prosince 1869 shromáždilo se v Římě přes 700 biskupů; mnozí z nich přinesli papeži ze svých biskupství skvostné dary; jiní opět byli tak chudí, že byli odkázáni na papežskou almužnu a na tyto hlavně spoléháno, nebo nemohlo býti tajno, že se ozvou na koncilu hlasy proti prohlášení neomylnosti. A vskutku měli také někteří biskupové francouzští, rakouští a němečtí v úmyslu vystoupiti proti neomylnosti. Avšak jesuité byli připraveni, a upravili jednací řád koncilu tak, aby jedině papež měl právo připustiti neb zamítnouti návrhy k rokování podané; mimo to pojistili si již napřed většinu, nebo svatí otcové koncilu nemohli zajisté hlaso-

vati jinak, než jak jim to duch sv. vnuknul, a tímto duchem sv. byli papež a jesuité.

Rokování bylo celkem velmi nudné; jediný horvatský biskup Strossmayer, Slovan, rázně se vyslovil proti jesuitským naukám a jejich vládychtivosti. Dokazoval, že má býti hodnost papežská přístupna i mimoitalským hodnostářům církevním, ve sboru kardinalském pak že mají zastoupeny býti všechny katolické státy dle poměru své rozsáhlosti. Strossmayer hájil soustavu episkopalní k veliké nespokojenosti jesuitů a papeže, který svolal koncil, aby soustavě této odzvonil umíráčkem. Ano i kaceřovaných protestantů ujal se šlechetný Slovan, nedbaje zběsilých výkřiků ultramontánů, „Sám protestant, sám kacíř!“ „Budiž proklat.“

Avšak hlas Strossmayerův zůstal hlasem volajícího na poušti. Koncilu byla vykázána příliš přesná cesta, než aby z ní mohl vybočiti. Biskupové měli býti na dále pouze loutkami na drátkách, kterými mohl papež libovolně vládnouti.

Když bylo jednohlasně přijato schema víry, obsahující hlavní články syllabu, a schválen kurií římskou oktroyovaný katechismus, dle něhož jedině ve všech katolických zemích smělo se na dále náboženství vyučovati, rozdán mezi shromážděné biskupy návrh o neomylnosti papežově. Tu se konečně hnulo svědomí některých biskupů i přáli si, aby návrh tento byl aspoň vzat v podrobnou úvahu. Avšak papež jednoduše žádosti té odepřel. Na to vydal kardinal Schwarzenberg brožurku, v níž dokazoval, že není na čase, aby nauka o neomylnosti prohlášena byla, biskup Hefele pak dovodil historickými doklady, že nauka o neomylnosti jest naukou kacířskou, pro kterouž již papež

Honorius r. 680 byl oekumenickým koncilem odsouzen, pozdější pak koncilia i papežové že výrok týž potvrdili. Obě tyto brožury proti neomylnosti neměly úspěchu, ačkoli nikdo nevyvrátil náhledy v nich obsažené. Koncil rokoval klidně dále; šetrné námitky některých biskupů zůstaly beze všeho vlivu na jeho usnešení. A tak odhlasována formule o neomylnosti 450 hlasy proti 88. Snažili se sice i nyní ještě někteří biskupové, aby uhájili aspoň stín biskupské důstojnosti, a vyslali k papeži deputaci, kteráž ho na kolenou prosila, aby povolil již k vůli míru a svornosti v církvi a obmezil neomylnost svou pouze na výroky, jež by učinil „odvolávaje se k svědectví církve.“ Avšak marné volání. Pius podotknuv, že církev již odjakživa učila nepodmíněné neomylnosti papežově, propustil milostivě deputaci. Oposice ohlásila na to v protestu, že se nesúčastní schůzí koncilních, poněvadž jí úcta k „svatému otci“ brání hlasovati v jeho přítomnosti proti neomylnosti. Nauka o neomylnosti papežské přijata tudíž jednohlasně.

„Výroky papeže jsou od té chvíle bez ohledu na to, zdali s nimi ostatní církev souhlasí, neomylnými. Kdoby pak se opovážil pochybovati o neomylnosti aneb jí odporovati, jest proklat. Podobný osud stihne i toho, kdo by upíral papeži svrchovanou moc nejen u věcech církevních, nýbrž i nade všemi správci jejími a všemi věřícími vůbec.“

Zásadou neomyláckou zrušena jest úplně posavadní soustava církevní. Až potud spravována byla církev papežem a biskupy, ačkoli ani tito netroufali si libovolně ustanovovati články víry a žádati, aby 180 milionů věřících pod ztrátou spasení jim věřilo. Dle starého učení církevního shro-

máždění biskupové pouze skoumali, co všude, vždy a všeobecně věřeno bylo, a na základě zralé úvahy teprv ustanovili církevní nauky co věčnou pravdu. Dobrý spůsob tento neomylnictvím vzal za své a římsko-katolická církev zaujala stanovisko, kteréž se vším právem nazvati může odpadlictvím od původního učení a ústavy církevní.

Papež dosáhl sice nyní neskonalé duchovní moci, pozemská však nadvláda jeho octla se v koncích. Napoleon III. byl u Sedanu poražen a dvacet dní po tom postoupili Francouzi Řím a jeho území sjednocené Italii.

Vatikán však neuznával se pokořeným, a aby i svět zvěděl smýšlení jeho, uveřejnil orgán papežský „Civiltà Catolica“ článek, v kterém nazývá papeže i v občanských zákonech svrchovaným rozhodčím, v němž se soustředí světská i duchovní moc; on prý co náměstek Kristův jest nejen nejvyšším knězem, nýbrž i panovníkem nad všemi panovníky, králem všech králů. A co odpověděl svět k vyzývavé této zpupnosti papežské? Snesl klidně políček, mecený v tvář vzdělanosti a osvětě? Co učinili světští i duchovní náčelníci ku své obraně?

Titíž biskupové, kteří nauku o neomylnosti nazvali rozkolem v církvi, spokojili se pouze protestem na papíře, aby zakryli zbabělý svůj útěk. Ano, zbabělci byli v pravém smyslu slova; planá jest jejich výmluva, že ustoupili přemoci, terrorismu vatikánskému. Tak zajisté nemluví praví křesťané, náměstkové Krista, kterýž pro pravdu obětoval život svůj. Dělník, muž z lidu, jenž krvavými mozoly svými živí ženu a děti, nezapře své přesvědčení, a byť mu ztrátou práce vyhrožo-

váno bylo. Učeným, osvíceným prelátům přirostly však tučné prebendy tak k srdci, že zapřevše svoje přesvědčení stali se ochotnými nástroji onoho Vatikánu, kterýž nejen celému křesťanstvu, nýbrž i jim samým vpálil znak otroctví v pokořené čelo. A jak se ohradily vlády proti vyzývavosti papežově? Mlčely. Opět to musela býti střední třída lidu i duchovenstva, která se opřela římskému absolutismu a přinutila vlády, aby se jí ve vlastním prospěchu ujaly.

Navzdor špatným příkladům svých představených, biskupů, zdráhali se přece někteří osvícení mužové z nižšího dochovenstva obětovati zdravý svůj rozum zásadě neomylácké a volnost svého ducha a svědomí podrobiti středověkému otroctví a za tou příčinou svolali do Norimberka schůzi katolických bohoslovců, v které se stalo usnešení, neuznávati nauku o neomylnosti papežské.

Mužové tito nedbajíce vyhrůžek svých biskupů, poučovali i lid obecný a slova jejich na pravdě spočívající přijata byla nadšeně u všech vzdělaných národů.

Brzo po té utvořil se v Mnichově „komité činnosti“, jenž vydal provolání ku všem katolíkům Německa, Rakouska a Švýcarska, vyzývaje je k svorné obraně proti neomyláctví. Přičiněním pak jeho odbýván dne 22., 23. a 24. srpna 1871 v Mnichově sjezd katolíků, jehož se súčastnili zástupcové všech katolických zemí, tak zejmena Německa, Rakouska, Uher, Švýcarska, ano i z Anglicka, Ruska, Hollandska, z Italie a ze Španěl. Sjezd tento položil si na program organisaci církevního hnutí reformačního a usnesl se na následujících základních článcích:

1. Vytrváme pevně v staré katolické víře a při starokatolické bohoslužbě, nedadouce se nikým vytisknouti ani ze svazku církevního ani z občanských a církevních práv, se svazkem tím spojených. Rozsudky pak, které by nad námi vynesla papežská stolice pro naši věrnost v staré víře, pokládáme za bezpodstatné a libovolné; rovněž zavrhujeme nauky církevní Piem IX. oktroyované, poněvadž se příčí pravému učení církevnímu a zásadám apoštolským. 2. Zůstaneme věrni staré církevní ústavě a zavrhujeme každý pokus vytisknouti biskupy ze samostatných církevních práv v obvodu jejich biskupství. Považujeme za pravé toliko ty články víry, kteréžby v souhlasu s písmem svatým a starou církevní tradicí papež společně s biskupy ustanovil; katolickému pak lidu, jeho kněžím i vědě bohoslovecké vyhraženo budiž právo podávati doklady aneb námitky k článkům těm ještě dříve, než byly prohlášeny za nauky. 3. Přičiníme se, abychom docílili takových oprav církevních, kteréby v duchu staré církve nynější vady a zlořády odstranily a vyhověly oprávněným tužbám lidu, aby podílu směl bráti v záležitostech církve se týkajících. 4. Jest nutné, aby kněžstvo pěstovalo vědy, a proto si přejeme, aby vlády staraly se o vzdělávání mravně-nábožného, vědecky osvíceného a vlastenecky smýšlejícího duchovenstva. 5. Souhlasíme s ústavami států, které zaručují svobodu občanskou a osvětu, a podporovati je budeme v boji proti ultramontanismu. 6. Poněvadž jest dokázáno, že jesuité jsou původci nynějších neblahých sporů v katolické církvi; poněvadž dále týž řád rozšiřuje v kněžstvu i lidu zásady státu nebezpečné a protinárodní, příčící se osvětě, tvrdíme, že jen tehdy lze očekávati opět mír a svor-

nost v církvi, pakli záhubná činnost řádu toho na vždy se zruší. 7. Považujíce se za členy v pravdě katolické, vatikánskými zákony neporušené církve, kterou státy uznávají a jí politickou i veřejnou ochranu zaručují, nevzdáváme se svých práv k realním statkům a titulům církevním.

Jasným programem tímto vyslovili se zástupcové skoro všech katolických států evropských proti neomyláctví a proti záhubnému ultramontanismu, i jest tudíž na státech samých, aby programu tomu zjednaly platnost, neboť jich především týkají se zásady neomylácké.

Pokud katolík pod ztrátou spasení jest nucen věřiti v neomylnost výroků papežových, musí nezbytně vzpírati se i zákonům státním, jakmile nesouhlasí se zákony a příkazy církevními. Papež přivlastňuje si naukou o neomylnosti své nejvyšší právomocnost a vybízí věřící k velezrádě na státech, jichž jsou občany. Neomyláctvím ohroženy jsou tudíž státy ve svých základech, spočívajících na věrnosti a oddanosti občanské. Svatou povinností pak státu jest zajisté zachovati sama sebe a hájiti se proti vnitřnímu a vnějšímu nepříteli. Jednalby tudíž proti vlastnímu prospěchu, kdyby opomenul chrániti občany, kteří neohroženě podnikají boj proti ultramontánům a nevlasteneckým jejich snahám. A tento úkol pochopil v první řadě svobodomyslný stát švýcarský, uznav, že nijak nelze srovnati prospěch vlasti se zájmy bezohledného římského usurpatora.

Jako všude vyskytli se i v republice švýcarské náhončí jesuitů a snažili se rozličnými rejdy podkopati základ svobodomyslného státu, svornost občanskou. Byli to zejmena biskupové Mermillod a Lachat, kteří mermomocí učiniti chtěli ze svo-

bodného Švýcarska slepý nástroj papežství. Avšak sklamali se. Se všech stran ozývaly se hlasy proti neomyláckým snahám přívrženců Říma, lid přál si ústavu, ježby učinila stát úplně neodvislým od církve a zákonitým způsobem zaručovala volnost víry a svědomí. Přání takové pobouřilo arci v nejhlubších útrobách celý svět ultramontánský a papež byl ihned s klatbou pohotově, prohlásiv za vyobcovaného z církve každého, kdožby souhlasil s občanskými zákony švýcarskými, katolickou církev ohrožujícími. Spolková však rada nevšímajíc si vyhrůžek papežských dbala pouze hlasu lidu a prohlásila dne 19. dubna 1874 novou ústavu přijatou velkou většinou občanstva a kantonů švýcarských. Papežská nunciatura ve Švýcařích jest na vždy zrušena, jesuité doznali rozhodnou porážku.

Též v Německu podnikla vzdělanost neohrožený boj proti nepříteli osvěty a pokroku. Sněmovna poslanců přijala v květnu 1873 ohromnou většinou zákony týkající se upravení poměrů náboženských. Zákony ty odnímají především zřízencům církevním právo vyhrožovati vůbec tělesnými tresty; přísnou pokutou pak stíženi by byli ti, již vyhrožováním takovým činili by nátlak na veřejné volby aneb jiné výkony občanské. Dále upravuje se zákony těmi předběžné vzdělání duchovních tím způsobem, aby nebyli na dále slepými nástroji církevní autority, nýbrž aby byli schopni samostatně mysliti, čerpajíce zkušenosti své z neporušených nauk dějepisu a tříbíce ducha svého zdravou filosofií. Takto vzdělaný kněz bude především synem svého národa a vynasnaží se, aby náboženské své přesvědčení uvedl v souhlas s potřebou lidu a tím zajisté přispěje valně k za-

chování míru v státu, neboť náhledy, kterým co kněž bude raziti cestu, nebudou se příčiti pravdě a najdou u lidu, po pravdě toužícím, příznivé půdy.

Má-li však stát právo používati vlivu svého na vzdělání duchovenstva? Ano, a sice pokud nezmění se poměry církevní, pokud na Římu závislí biskupové vyhrožovati budou svobodomyslným theologům vyobcováním z církve, pokud považovati budou duchovenské učiliště za rejdiště neomyláckých snah, kde se vychovávají neuvědomělí, fanatičtí nástrojové bezcitné hierarchie. —

Zákony o moci disciplinární a o zřízení král. soudního dvoru u věcech náboženských připouští výkony disciplinární pouze úřady občanskými neb státními, nesmí tudíž biskupové o své vůli aneb na rozkaz vyšší trestati podřízené duchovní aneb věřící ani na svobodě ani na jmění. O stížnostech jejich rozhoduje soudní dvůr pro církevní záležitosti a teprv pak může obviněný duchovní odsouzen býti ku ztrátě svobody, jestli sám se trestu podrobuje. Demeritní ústavy pak jsou pod dohlídkou státní a uvěznění v nich nesmí trvati déle tří měsíců a musí vždy předsedovi vrchního soudu ohlášeno býti.

Novými zákony zrušeny dále dosavadní zákonní překážky při vystupování z církve. Kdo nyní má v úmyslu vystoupiti z té neb oné náboženské společnosti, oznámí to pouze sudímu svého okrsku, týž sepíše o té záležitosti protokol a zašle opis představenému církve, které vystouplý posud náležel.

Již návrhy těchto zákonů spůsobily vzbouření mezi ultramontány. Vytýkáno jim, že nesměřují k opravě, nýbrž ku zničení celého církevního orga-

nismu. Jiní opět si stěžovali, že k poradě o zákonech těch nebyli povoláni též biskupové a že se tudíž jednalo o nich bez nich; mimo to odporují prý zákony ty církevním jejich závazkům a přinesou neštěstí nejen katolickému lidu, nýbrž i vlasti.

Leč navzdor ultramontánským skřekům přijaty zákony ty oběma sněmovnami. Avšak i když došly nejvyššího schválení a úřadně prohlášeny byly, neustali neomyláčtí biskupové brojiti proti nim slovem i písmem, nazývajíce křivopřísežníkem každého kněze, jenžby se jim podrobil a porušil slib věrnosti Bohu samému daný. Neomyláci vypověděli takto přímo poslušenství zákonům státním a snažili se rozdmýchati vzpouru i v lidu. Uvědomělý však lid nedal se více másti, úpěl příliš dlouho v okovech, než aby po nich opět zatoužil, štvaní ultramontánů zůstalo bez výsledku. Vyjma několik fanatiků náboženských, uvítal ostatní národ nadšeně nové zákony, zaručující práva a svobody každého vyznání. V roce 1874 stalo se opět usnešení o zákonech, kterými nařízeny povinné sňatky občanské a zrušen coelibát, takže v státech německých možno nyní i katolickému knězi uzavříti sňatek, anižby se musel proto vzdáti kněžského svého úřadu. Zákonem posledním získá zajisté mravnost v lidu i mezi duchovenstvem. Co vlastně jest coelibát? Kněz má zapřít lidskou přirozenost svou, aby se mohl úplně oddati službě Boží. Avšak těch svatých kněží jest velmi pořídku, kteří by byli coelibát přesně zachovali. Mnozí zachovávají jej potud, že se nežení, ačkoli jinak žijí jako jiní lidé a starají se poctivě o své zplozence. A to jsou ti lepší, kteří by rádi uznali své ženy a děti, kdyby jim církev dovolila. Jiní však

kněží hoví mnohdy i vášnivě lidskému pudu svému, a coelibat jest jim jen vítanou záminkou, aby se vyhnuli povinnostem, které ukládá stav manželský otcům rodiny, rozmnožujíce takto nahou bídu a proletariat v státu, v němž mají býti vzorem občanské cnosti. Coelibát se minul úplně svým účelem, místo mravnosti rozšiřuje jen nemravnost v duchovenstvu, jest tudíž zrušení coelibátu jen k prospěchu států i církve.

Zmíněnými zákony vymyká se patrně tyranské žezlo z rukou jesuitů. Nelze se tudíž diviti, že Řím zuřil. V encyklice ze dne 5. února 1875 prohlašuje papež zákony ty za neplatné a vyzývá duchovní i laiky ku vzpouře proti nim. Avšak záměry jeho se nezdařily, símě nesvornosti rozsévané biskupy a jejich nástroji nenašlo více úrodné půdy v uvědomělém lidu. Aby pak rejdům ultramontánským učiněna byla přítrž, vydán v Německu zákon, dle kterého se odbojným biskupům a kněžím příjmy jejich ze státní pokladnice zastavují, pokud by nepodali písemné vyjádření, že se podrobují zákonům státním. Zajisté vydatný to prostředek a osvědčil se. Velebníčkové nezvyklí postům, ochotně podpisují vyjádření na nich žádané. Mimo to zrušeny vesměs duchovní řády a kongregace, ta ohniska tmářství a pokryteckého modlářství, poskytující jen útulek lenochům, oddaným jídlu a pití. Tak v Německu. A my? Zápasíme s ultramontánstvím již od staletí. Národ náš v jádru svém nad jiné svobodomyslný podnikal již v středověku kruté boje s římskou hierarchií slovem a mečem. A tato se před ním třásla, křižácké pak voje její poslané do Čech na vyhubení prokletých kacířů chvástaly se potud srdnatostí, pokud nespatřily českého bojovníka. Jakmile zavzněl v uši

loupežných rot křižáckých válečný pokřik husitů, tu již bylo po udatnosti a obyčejně také po bitvě, neboť křižáci nevyčkali mečů českých, hledajíce spásu svou v zbabělém útěku. Co se však nepodařilo vojům křižáckým, podařilo se lsti a úkladům jesuitů. A jedině ctihodní otcové tito rozdmychavše nesvornost v národě českém, připravili mu nástrojem svým zrádnou šlechtou českou úpadek bělohorský a dvoustoletou porobu svobodomyslných živlů českých. Byl to však pouze tuhý spánek. Ruch volnosti let čtyřicátých probudil opět k životu českou demokracii a navzdor klerikálním piklům a odnárodnělé šlechtě rozvijí se činnost její; není tudíž národ český posledním v řadách bojovníků za svobodu svědomí a náboženství proti odvěkému nepříteli osvěty a volnosti, římské hierarchii a úhlavnímu nepříteli svému — jesuitům.

